

dár, és mégis versek. Ahogyan a legcsúnyább madár is madár, a „madárság” minden szépségével... Illetve, *annak ellenére*. S a vers számára is ez az esély áll fenn, az *annak ellenére* csélye.

Slamning verskötetének tanulsága szerint is.

BÁNYAI János

TÁJÉKOZÓDÁS

VÁROSI GRAFFITIK

„Egy szakember megkockáztatta azt a kijelentést, hogy az első Mózes kőtáblája volt. A *Business Week* című folyóirat dühösen így reagált: »Isten nem tartozott az undergroundhoz.« A graffitót egyébként (ma már) nem karcollják, a vésőt a filctoll és a festékszóró váltotta fel. Pinxit, helyett sprayxit”, olvasom egy mintegy tízéves kommentárban. Időközben persze a falrajzoknak ez a fajtája legitim kifejezőeszközzé vált, a médium rangjára emelkedett. A minőségi ugrást talán nem is annyira formanyelvének, mint inkább tartalmának, tematikai tájékozódásának elmélyülése okozta. A változások okait, reflektáló- és reagálóképességének kifinomulását az egyre összetettebb társadalmi-politikai létfeltételekkel lehet magyarázni.

Bár isten valóban nem tartozott az undergroundhoz, a benne való hit tanainak számos új válfaja éppen a földalatti kultúra idején terjedt el. Főleg keleti eredetű teológiai irányzatokról van szó, amilyen a buddhizmus, de jócskán akadnak köztük valóban újszerű alternatív felekezetek is. Ezeknek egyike — a San Franciscóban ténykedő Samó — a graffitit választotta vallási tösztjainak propagálására. A mozgalom 1979 májusában egy nagy méretű falrajzakkcióval indult. Az anarchista beütésű, korlátlan és szabad földi cselekvést hirdető új vallás falművészei csak egy nap alatt mintegy harminc ilyen és hasonló jelmondatot mázoltak fel: „A Samo alternatíva Istenhez”, „A Samo alternatíva a tömegtermelésű individuális gondolkodáshoz”, „A Samo a vinil-punkság végét jelenti” stb. Rövid idő múltán — az eredeti művek mellett — a válaszköz is megjelentek: „Samo hívj fel még egyszer odahaza, a mamának szüksége van rád”, „A Samo CIA”, majd a „Halál Somozának” hangzású politikai falfelirat ígymény módosított változata: „Halál a Samónak”. Hogy sok hatásos módszer közül a Samo hiterjesztői miért éppen a graffitit választották, a következőképpen magyarázzák: „Ez a város dugig van fősvény-ál-középosztálybeliakkal, akik gazdagoknak kívánnak retszeni, státusszimbólumokat hajszolnak. Az embereknek több val-

lássóságra van szükségük. Am mi nem lamentálunk naphosszat az utcasarkon, hogy megnyerjük magunknak az embereket, inkább az utca-művészet másik fajtája, a falfeliratok mellett döntöttünk.”

Nem állítható egyértelműen, hogy a falművészet korszerű munkaeszközét kizárólag a festékpisztoly testesíti meg. A Magic Markernek nevezett széles nyomtávú filctoll főként autóbuszok, nyilvános illemhelyek, külső és belső falak beborítására alkalmas. Élettartama hosszú, festékanyaga vízzel moshatatlan, egyszóval megbízható eszköz. A szokottnál valamivel igényesebb kezelést, nagyobb apparátust kíván az úgynevezett spray-stencil graffiti kidolgozása. Kartonsablonnal készül, s főleg gyalogjárdák, közlekedési jelek, házfalak — sima felületek — beborítását teszi lehetővé. Ennek a technikának a szabadabb változatát képezi a kúzi spray-feliratozás. Korlátlan lehetőségű munkaeszköz, bevezethető bárhol és bármikor. Telefon- és villanyoszlopok esetében megteszi a tapétacsiriz és a közönséges festőecset. A hirdetőtáblák elcsúfítása, a tőkés világ üzeneteinek elferdítése vagy megsemmisítése festékekkel töltött tojásbombákkal, ritkább esetben műanyag festékcacskókkal történik. Az eljárás azoknál a hirdetéseknel indokolt, melyeket kézzel túl hosszadalmas lenne megmunkálni.

A graffiti íratlan tizparancsolata szerint a vasárnap hajnali három és fél hat közötti időpont a legideálisabb az akcióra. A spray-dobozt még odahaza, távozás előtt fel kell rázni. Különösen a csempézett falfelületek képeznek kitűnő alapot, mert róluk a legnehezebb a festék eltávolítása. A cementezett felületek nemegyszer túl likacsosak, s gyorsan magukba nyelik a festéket. A sokéves tapasztalat azt mutatja, hogy a kettesével működő munkacsoport az eszményi: míg az egyik az írással van elfoglalva, addig a másik a környéket kémleli. A három vagy ennél is több tagot számláló munkacsoport már felettébb feltűnő, bandának lehet vélni. Amikor a közelben rendőrautó jelenik meg, rendszerint már túl késő. A szökés hasztalan, bölcsebb tehát hidegvérűen, feltűnés nélkül sétálni vagy ácsorogni. Nemcsak a képzési felületül szolgáló fal anyagbeli tulajdonságaira kell tekintettel lenni, hiszen az sem mindegy, hogy a graffiti milyen közmegebecsülésnek örvendő épület falára kerül. Az alkalmasabbak közé tartozik az autóbuszállomások környéke, a földalatti gyalogjárók fala, de külön dicsőség, ha a griffitit mondjuk a Bank of Americára vagy a Fox Plazára sikerül fellopni. Gyorsan eltávolítják; „dicsősége rövid, de tündöklő”.

Magánterületek bemázolása már kevésbé ajánlatos. Az amerikai büntető törvénykönyv 594. szakasza a magánterülethez tartozó falfelületek befirkalását vandalizmusnak minősíti, s büntetésként 500 dollár pénzbírságot avagy hathavi börtönt lát elő. A falművészek helyzete tehát cseppet sem könnyű, egyfajta gerillaharcként is értelmezhető. Annál is inkább, hogy a korábban elterjedt szexuális-erotikai és kifejezetten esz-

tétikai indíttatású graffitiket elnyomva ma már a jelenkor társadalmi-politikai és szociális változásaira, körülményeire reflektáló falfeliratok vannak túlsúlyban. A festékszóró tehát legalább annyira harci, mint amennyire alkotóeszköz.

SZOMBATHY Bálint